

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 450

Polityka ekonomiczna

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Anna Grzybowska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych Wydawnictwa
www.pracenaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-617-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Lyubov Andrushko: Prognozowanie pozyskania drewna w Polsce na podstawie danych GUS / Roundwood production forecasting in Poland, on the basis of the data of the central statistical office.....	13
Tomasz Bernat: Przedsiębiorczość i oczekiwania większych zarobków a ryzyko podjęcia działalności / Entrepreneurship and higher earnings expectations vs. risk of business set up.....	25
Beata Bieńkowska: Spółdzielnie socjalne – szanse i bariery rozwoju przedsiębiorczości społecznej w Polsce / Social cooperatives – opportunities and threats for social entrepreneurship development in Poland.....	35
Wioletta Bieńkowska-Gołasa: Produkcja i wykorzystanie energii elektrycznej na Mazowszu z uwzględnieniem OZE / Production and use of electricity in Mazowsze with the consideration of renewable energy sources.....	46
Agnieszka Biernat-Jarka: Dzierżawa jako sposób zwiększenia powierzchni gospodarstw rolnych w województwie mazowieckim / Leasing as a method of farms' area increase in Mazowsze Voivodeship.....	56
Krystyna Bobińska: Miejsce kraju w rankingach wieloczynnikowych jako podstawa do identyfikacji nieuruchomionych rezerw rozwoju gospodarczego / The place of the country in the multifactoral ratings as a basis for identification of the hidden reserves for economic growth.....	68
Malgorzata Bogusz, Sabina Ostrowska: Wybrane problemy polityki społecznej i zdrowotnej wobec osób starszych na poziomie lokalnym – sztuka partycypacji / Chosen problems of social and health policy for seniors at local level – the capability of participation.....	82
Przemysław Borkowski: Problemy prowadzenia rachunku kosztów i korzyści w inwestycjach infrastrukturalnych / Challenges in optimising cost-benefit analysis in infrastructure projects.....	91
Barbara Chmielewska: Dysproporcje w jakości życia ludności wiejskiej i miejskiej a polityka ich zmniejszania / Disparities in quality of life of rural and urban population vs. policy of its reduction.....	103
Kazimierz Cyran: Postrzeganie marek własnych produktów żywnościowych a perspektywy ich rozwoju / The perception of private labels of food products vs. the prospects for their development.....	114
Sławomir Dybka: Skuteczność promocji w Internecie – perspektywa klienta / Effectiveness of the Internet promotion – customer perspective.....	125
Malgorzata Gasz: Priorytety rozwoju innowacyjności polskiej gospodarki / Priorities of Polish economy innovation development.....	138

Aleksandra Gąsior: Poziom rozwoju transportu jako determinanta procesu restrukturyzacji dużych przedsiębiorstw / The level of transport as a determinant of the process of large enterprises restructuring	150
Edyta Gąsiorowska-Mącznik: Przedsiębiorczość w strategiach gmin województwa świętokrzyskiego / Entrepreneurship in strategies of municipalities of Świętokrzyskie Voivodeship	161
Jarosław Górecki, Jadwiga Bizon-Górecka: Analiza zachowania inwestorów w odniesieniu do kryterium ceny za roboty budowlane / Behavior of investors and price for construction works.....	172
Artur Grabowski: Wolność prowadzenia działalności gospodarczej w obszarze sportu profesjonalnego / Freedom of business activity in the area of professional sport.....	182
Sylvia Guzdek: Kooperacja jako główna forma współpracy przedsiębiorstw w międzynarodowych sieciach biznesowych / Cooperation as the main form of cooperation in international networks of business	191
Marcin Halicki: The Foster-Hart measure as a tool for determining the set of risky portfolios that do not expose the investor to the bankruptcy / Miara Fostera-Harta jako narzędzie do wyznaczania zbioru ryzykownych portfeli, które nie narażają inwestora na bankructwo.....	205
Mateusz Halka: Wykonawcy robót budowlanych na rynku zamówień publicznych a ich kondycja ekonomiczno-finansowa / Construction contractors on the public procurement market vs. their economic and financial standing	217
Tomasz Holecki, Magdalena Syrkiewicz-Świtała, Agnieszka Bubel, Karolina Sobczyk: Finansowe konsekwencje realizacji dyrektywy transgranicznej w ochronie zdrowia / Financial consequences of the implementation of the cross-border healthcare directive	229
Żaklina Jabłońska: Marketing relacji i CSR jako narzędzia budowania przewagi konkurencyjnej przez franchyzodawców branży gastronomicznej w Polsce / Relationship marketing and CSR as tools for building of competitive advantage by franchisors of foodservice industry in Poland	241
Sławomir Jankiewicz: Wpływ bezpieczeństwa energetycznego na rozwój gospodarczy w Polsce / The impact of energy security to the economic development in Poland	251
Emilia Jankowska: Zróżnicowanie infrastruktury transportowej w kontekście polityki Unii Europejskiej / The diversity of transport infrastructure in the context of the EU policy	260
Bożena Karwat-Woźniak, Paweł Chmieliński: Przemiany w strukturze agrarnej polskiego rolnictwa i wpływ wybranych instrumentów WPR na te procesy / Changes in the agrarian structure of Polish agriculture and the impact of selected CAP measures on these processes	272

Ewa Koloszyz: Światowy rynek mleka – wybrane zagadnienia / World dairy market – selected issues	287
Agnieszka Komor: Wybrane uwarunkowania strukturalne decyzji lokalizacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw / Chosen structural conditions of localization decisions concerning small and midium enterprises.....	298
Aleksandra Koźlak, Barbara Pawłowska: Współczesne wyzwania europejskiej polityki transportowej / Current challenges of European transport policy	311
Hanna Kruk, Anetta Waśniewska: Parki krajobrazowe i narodowe jako element rozwoju zrównoważonego na przykładzie gmin województwa wielkopolskiego / National and landscape parks as part of sustainable development. Case study: Wielkopolska Voivodeship communes	323
Anna Krzysztofek: Dyrektywa 2014/95/UE oraz wynikające z niej zmiany / Directive 2014/95/EU, and changes resulting from it	334
Władysława Łuczka: Ekologiczna gospodarka żywnościowa w województwie wielkopolskim w okresie integracji z Unią Europejską / Ecological food economy in Wielkopolska Voivodeship in the time of accession into the European Union	347
Aleksandra Majda: The analysis of succession strategy, success determinants in Polish family business – case study / Analiza determinant sukcesu strategii sukcesyjnej w polskich przedsiębiorstwach rodzinnych – studium przypadku.....	357
Janusz Majewski: Problem wyceny zapyłania jako usługi środowiskowej / The problem of the valuation of pollination as environment service	369
Arkadiusz Malkowski: Ruch graniczny jako czynnik rozwoju regionu przygranicznego na przykładzie pogranicza zachodniego Polski / Border traffic as a factor in the development of border regions on the example of the borderland of Western Poland.....	378
Grażyna Michalczuk, Agnieszka Zalewska-Bochenko: Platforma e-PUAP jako przykład elektroniczacji usług administracji publicznej dla ludności / e-PUAP as an example of electronic services of public administration for the citizens	390
Danuta Mierzwa, Małgorzata Krotowska: Czynniki ekonomiczno-społeczne integracji poziomej rolników – raport z badań / Economic and social factors of horizontal integration of farmers – study report	399
Karolina Olejniczak: Czynniki rozwoju obszarów funkcjonalnych w świetle badań empirycznych / Factors of functional areas development in the light of empirical research	410
Dorota Pasińska: Polski rynek drobiu po wstąpieniu do Unii Europejskiej / Polish poultry market after the accession to European Union	421
Ewa Polak, Waldemar Polak: Wskaźniki dotyczące zdrowia i opieki zdrowotnej jako mierniki jakości życia w Polsce na tle wybranych państw /	

Indices referring to health care as the measure of life quality in Poland in comparison to selected countries.....	433
Adriana Politaj: Zakłady aktywności zawodowej oraz zakłady pracy chronionej jako pracodawcy osób niepełnosprawnych w Polsce / Vocational development centres and sheltered workshops as employers of handicapped persons in Poland	446
Iwona Pomianek: Klasyfikacja gmin miejsko-wiejskich w Polsce według poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego / Classification of semi-urban communes in Poland by the level of socio-economic development	458
Zdzisław W. Puślecki: Current re-shaping of international business / Obecne zmiany kształtu biznesu międzynarodowego	471
Magdalena Ratalewska: Rozwój sektora kreatywnego gier komputerowych w Polsce / The development of the creative industries sector of computer games in Poland.....	491
Jarosław Ropęga: Czynniki niepowodzeń gospodarczych małych przedsiębiorstw w aspekcie nowego paradygmatu cywilizacyjnego / Failure factors of small enterprises in the context of new paradigm of civilization ...	501
Robert Rusielik: Wykorzystanie alternatywnych indeksów produktywności do pomiaru efektywności rolnictwa w Polsce / Alternative productivity indexes for measuring agricultural efficiency in Poland.....	514
Izabela Serocka: Znaczenie czynników lokalizacji przedsiębiorstw a aktywność władz lokalnych gmin województwa warmińsko-mazurskiego / The importance of business location factors vs. the activity of Warmia and Mazury Voivodeship local authorities.....	524
Katarzyna Smędzik-Ambroży, Joanna Strońska-Ziemiann: Rozwój lokalny na obszarach wiejskich o zróżnicowanym rolnictwie (przypadek podregionu pilskiego na tle sytuacji w Wielkopolsce) / Local development in rural areas with diversified agriculture (the case of pilski subregion on the background of the situation in Wielkopolska).....	538
Karolina Sobczyk, Tomasz Holecki, Joanna Woźniak-Holecka, Michał Wróblewski: Wykorzystanie środków publicznych w walce z wykluczeniem cyfrowym na poziomie samorządowym / Public funds use against digital exclusion at the level of self-government	550
Michał Świtłyk: Efektywność techniczna gospodarstw mlecznych w Polsce w latach 2009-2011 / Technical efficiency of dairy farms in Poland in 2009-2011.....	561
Dariusz Tłoczyński: Konkurencja pomiędzy przewoźnikami Ryanair i Wizz Air jako element rozwoju polskiego rynku usług transportu lotniczego / Competition between Ryanair and Wizz Air as an element of development of Polish air transport market	570

Weronika Toszewska-Czerniej: Productivity of service delivery process as a factor affecting the level of differentiation / Produktywność procesu usługowego jako czynnik kształtujący poziom zróżnicowania	584
Roman Tylżanowski: Stymulatory procesów transferu technologii w przedsiębiorstwach przemysłowych wysokiej techniki w Polsce / Stimulators of technology transfer processes in high-tech manufacturing sector in Poland	594
Małgorzata Wachowska: Czas pozyskiwania cudzych idei przez przemysł. Doświadczenia Polski / Adoption time of others' ideas by industry. Experience of Poland	606
Agnieszka Werenowska: Kierunki zmian na rynku niskokosztowych linii lotniczych / Directions of changes in the market of low-cost airlines.....	616
Barbara Wieliczko: Wspólna Polityka Rolna a zarządzanie ryzykiem w rolnictwie / Common agricultural policy vs. risk management in agriculture	626
Artur Wilczyński: Progi rentowności w gospodarstwach mlecznych w latach 2013-2020 / Break-even point analysis for dairy farms in 2013-2020	633
Jarosław Wołkonowski: Handel zagraniczny Litwy w latach 2012-2015 a sankcje gospodarcze przeciw Rosji / Lithuanian foreign trade in the years 2012-2015 vs. economic sanctions against Russia	644
Arkadiusz Zalewski: Uwarunkowania regionalnego zróżnicowania poziomu nawożenia mineralnego w Polsce / Determinants of regional differences of level of mineral fertilization in Poland.....	658
Anna Zielińska-Chmielewska, Mirosław Walawski: The use of futures rapeseed contracts exemplified by a trading company in Poland / Zastosowanie kontraktów <i>futures</i> na rzepak przez przedsiębiorstwa handlowe w Polsce	669

Wstęp

Z wielką przyjemnością oddajemy w Państwa ręce publikację pt. *Polityka ekonomiczna*, wydaną w ramach Prac Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Opracowanie składa się z 58 artykułów (w tym 5 w języku angielskim), w których Autorzy prezentują wyniki badań dotyczących zagadnień związanych z funkcjonowaniem współczesnych systemów gospodarczych w zakresie polityki gospodarczej. Tematyka podjęta w artykułach jest stosunkowo szeroka – mieści się w czterech obszarach problemowych. Pierwszy przedstawia rozważania związane z polityką innowacyjną, wolnością prowadzenia działalności gospodarczej oraz formami współpracy przedsiębiorstw. Drugi obszar dotyczy polityki transportowej, w tym infrastruktury i konkurencji. Trzeci obejmuje opracowania z zakresu polityki społecznej i zdrowotnej państwa – na poziomie zarówno krajowym, jak i lokalnym. Czwartą grupę stanowią artykuły dotyczące rolnictwa, w tym szczególnie wspólnej polityki rolnej i przemian w strukturze agrarnej.

Publikacja przeznaczona jest dla pracowników naukowych szkół wyższych, specjalistów zajmujących się w praktyce problematyką ekonomiczną, studentów studiów ekonomicznych oraz słuchaczy studiów podyplomowych i doktoranckich.

Artykuły składające się na niniejszy zbiór były recenzowane przez samodzielnych pracowników naukowych uniwersytetów, w większości kierowników katedr polityki ekonomicznej. W tym miejscu chcielibyśmy serdecznie podziękować za wnikliwe i rzetelne recenzje, często inspirujące do dalszych badań. Oddając powyższą publikację do rąk naszych Czytelników, wyrażamy nadzieję, że ze względu na jej wszechstronny charakter spotka się ona z zainteresowaniem i przyczyni do rozpoczęcia inspirujących dyskusji naukowych.

Jerzy Sokołowski, Grażyna Węgrzyn

Władysława Łuczka

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

e-mail: luczka@up.poznan.pl

**EKOLOGICZNA GOSPODARKA ŻYWNOŚCIOWA
W WOJEWÓDZTWIE WIELKOPOLSKIM
W OKRESIE INTEGRACJI Z UNIĄ EUROPEJSKĄ**

**ECOLOGICAL FOOD ECONOMY IN WIELKOPOLSKA
VOIVODESHIP IN THE TIME OF ACCESSION INTO
THE EUROPEAN UNION**

DOI: 10.15611/pn.2016.450.30

JEL Classification: Q56, Q57, O44

Streszczenie: Celem artykułu jest omówienie zmian zachodzących w ekologicznej gospodarce żywnościowej na terenie woj. wielkopolskiego od czasu integracji z Unią Europejską do 2014 roku. W opracowaniu omówiono ilościowe zmiany w ekologicznej gospodarce żywnościowej, tj. w liczbie gospodarstw ekologicznych, powierzchni użytków rolnych, produkcji, przetwórstwie oraz kanałach dystrybucji i poziomie cen. W artykule wykorzystano dane źródłowe pochodzące z GUS i GIJHARS dotyczące rolnictwa ekologicznego oraz wyniki badań własnych poziomu cen żywności ekologicznej w sklepach zlokalizowanych na terenie aglomeracji poznańskiej. Wskazano, że na poznańskim rynku żywności ekologicznej ceny są wysokie i wynikają z niedostatecznej podaży. Jednym z warunków poprawy tej sytuacji jest integracja producentów żywności ekologicznej i innych uczestników tego rynku.

Słowa kluczowe: zmiany, rolnictwo ekologiczne, Wielkopolska, integracja.

Summary: The aim of the article is to discuss the changes in ecological food economy in the area of Wielkopolska Voivodeship from the period of the accession into the European Union until 2014. In the paper the quantitative changes in ecological food economy have been shown, i.e. in number of ecological farms, the area of arable farmland, production, processing and channels of distribution, and price level. In this article the ecological agriculture data from the MSO and IJHARS and the results of own studies on ecological food prices in shops located in Poznan agglomeration have been used.

Keywords: changes, ecological agriculture, Wielkopolska, integration.

1. Wstęp

Integracja z Unią Europejską wpłynęła na przyspieszenie rozwoju rolnictwa ekologicznego i rynku jego produktów w wielu regionach kraju. Strona podaźowa rynku żywności ekologicznej powiększyła swój potencjał, głównie na skutek objęcia rolnictwa ekologicznego wsparciem w ramach programów rolnośrodowiskowych, na które polscy rolnicy zareagowali dynamicznym wzrostem liczby gospodarstw ekologicznych, powierzchni użytków rolnych (UR) oraz przetwórci. Podobne zjawisko obserwuje się po stronie handlu i popytu, czego przejawem jest wzrost sieci sklepów z żywnością ekologiczną oraz nasilające się zmiany jakościowe w preferencjach konsumentów. Rozwój rolnictwa ekologicznego w województwie wielkopolskim, którego przejawem jest wysoka dynamika wzrostu liczby gospodarstw i powierzchni UR, nie przekłada się, podobnie jak w całym kraju, w takim samym stopniu na dynamikę rozwoju rynku jego produktów. Jednym ze źródeł tego niedopasowania jest system wsparcia finansowego w ramach programu rolnośrodowiskowego, który stymuluje przede wszystkim zmiany ilościowe w rolnictwie ekologicznym, a nie wielkość produkcji przeznaczanej na rynek.

Celem artykułu jest omówienie zmian w ekologicznej gospodarce żywnościowej w woj. wielkopolskim, tj. w produkcji, przetwórstwie i dystrybucji żywności ekologicznej. Okres analizy obejmuje lata 2004-2014. Źródłem informacji były dane Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (GIJHARS). W opracowaniu danych empirycznych zastosowano podstawowe metody statystyki opisowej.

2. Rolnictwo ekologiczne w województwie wielkopolskim

Duże przyspieszenie dynamiki wzrostu rolnictwa ekologicznego w Polsce nastąpiło od momentu przystąpienia do Unii Europejskiej. Według danych Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (GIJHARS) w badanym okresie przyrost powierzchni użytków ekologicznych wykazywał tendencję wzrostową. W Polsce powierzchnia ta wzrosła o 687,9% – z 83,7 tys. ha do 657,9 tys. ha, natomiast w woj. wielkopolskim nieco mniej, tj. o 601,2% – z 6 tys. ha do 42,1 tys. ha. Przy czym w 2014 r. w kraju odnotowano spadek tej powierzchni o 1,8%, a w woj. wielkopolskim niewielki wzrost.

Tabela 1. Powierzchnia użytków ekologicznych w Polsce i w woj. wielkopolskim (tys. ha)

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	83,7	166,3	228,0	287,5	314,9	416,3	519,1	605,5	661,7	670,0	657,9
Wielkopolska	6,0	12,0	14,5	21,1	20,1	24,1	32,5	38,4	41,5	41,6	42,1

Źródło: *Rolnictwo ekologiczne w 2004 roku...* 2005; Raporty o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce za lata 2005-2006, 2007-2008, 2009-2010, 2011-2012, 2013-2014.

Podobny kierunek zmian można było zauważyć w liczbie gospodarstw ekologicznych. W 2004 r. wyniosła ona w Polsce 3760, a w woj. wielkopolskim zaledwie 70. Wielkopolska należała w tym okresie do grupy województw o najniższym poziomie tego wskaźnika. W następnych latach wskaźnik ten wykazywał tendencję wzrostową, przy czym w dwóch kolejnych latach, tj. w 2010 i 2011 r., wzrost ten był najwyższy. Przyczyn tego wzrostu należy głównie upatrywać w programach rolnośrodowiskowych realizowanych w ramach PROW 2004-2006, 2007-2013 oraz 2014-2020. Stanowiły one silną zachętę finansową dla wielu rolników, jak również dla nowych właścicieli gruntów, którzy nie mieli dotychczas żadnych związków z rolnictwem. W rezultacie w 2014 r. w Polsce było 25 427 rolników ekologicznych, a w Wielkopolsce 966.

Tabela 2. Liczba gospodarstw ekologicznych w Polsce i w woj. wielkopolskim

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	3760	7182	9187	11 870	14 896	17 091	20 582	23 449	25 944	26 598	24 829
Wielkopolska	70	202	264	415	516	588	748	888	974	1 006	966

Źródło: [Rolnictwo ekologiczne w 2004 roku... 2005; Raporty o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce za lata 2005-2006, 2007-2008, 2009-2010, 2011-2012, 2013-2014].

Tabela 3. Struktura obszarowa gospodarstw ekologicznych w Polsce i w województwie wielkopolskim w 2014 roku

Wyszczególnienie	Polska	Województwo wielkopolskie
Do 5 ha	14,5	8,2
5-10 ha	23,3	15,1
10-20 ha	28,2	22,7
20-50 ha	20,3	24,6
50-100 ha	9,0	18,2
Powyżej 100 ha	4,7	11,2

Źródło: [Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce za lata 2013-2014... 2015].

W 2014 r. po raz pierwszy nastąpiło zmniejszenie liczby producentów ekologicznych w Polsce – o 6,1%. W woj. wielkopolskim spadek ten był mniejszy i wyniósł 3,6%. Spośród ponad 25 tys. gospodarstw ekologicznych w Polsce, najwięcej znajdowało się w trzech województwach: warmińsko-mazurskim, zachodniopomorskim i podlaskim. Łącznie w tych trzech województwach producenci rolni stanowili 44,2% wszystkich rolników ekologicznych. Cechą wyróżniającą gospodarstwa ekologiczne w Wielkopolsce na tle kraju jest stosunkowo niski odsetek gospodarstw małych oraz znaczny udział jednostek dużych. W 2014 r. gospodarstw do 10 ha było 23,3%, gdy tymczasem w Polsce 37,8%, natomiast gospodarstw powyżej 50 ha odpowiednio: 29,4% i 13,7%. W rezultacie średnia powierzchnia tych gospodarstw w Wielkopolsce wyniosła 41,2 ha, a w Polsce 25,9 ha. Gospodarstwa te w Wielkopolsce

sce są stosunkowo duże, co może stanowić utrudnienie w utrzymaniu określonych standardów ekologicznych, zwłaszcza w produkcji zwierzęcej.

Rolnictwo ekologiczne uzyskało od początku integracji z Unią Europejską duże wsparcie finansowe w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) za lata 2004-2006 i 2007-2013 oraz 2014-2020. Poziom dopłat do hektara produkcji ekologicznej był znacznie wyższy niż w innych pakietach rolnośrodowiskowych, co przesądziło o dużym zainteresowaniu rolników tym systemem gospodarowania. O wielkości dotacji w poszczególnych województwach przesądził poziom użytków ekologicznych – im był on wyższy, tym dane województwo było większym beneficjentem tym środków. Udział województwa wielkopolskiego w wypłaconych płatnościach kształtował się na podobnym poziomie jak udział w powierzchni ekologicznych użytków rolnych. W 2014 r. w obu przypadkach wyniósł on nieco ponad 6% (odpowiednio: 6,63 i 6,40%). Pozwoliło to na osiągnięcie 6 miejsca w kraju pod względem poziomu wartości tych wskaźników. Wydaje się, że odpowiada to w znacznym stopniu obecnej i przyszłej randze tego rolnictwa w województwie wielkopolskim. Jeśli uznamy, że przyszły model rolnictwa będzie miał charakter dualny, oparty z jednej strony na rolnictwie konwencjonalnym, które podlegać będzie pewnym pozytywnym zmianom środowiskowym (wynikającym z określonych zmian Wspólnej Polityki Rolnej), a z drugiej strony na rolnictwie ekologicznym, to Wielkopolska wpisuje się w ten model zgodnie z pewną tradycją rolną regionu. Oznacza to taki poziom rozwoju rolnictwa ekologicznego, który wynika z jego komplementarnego znaczenia w stosunku dominującego rolnictwa konwencjonalnego.

3. Produkcja i przetwórstwo ekologiczne

W badanych latach za dynamicznym wzrostem liczby gospodarstw ekologicznych i powierzchni użytków nie następował równoczesny wzrost produkcji i przetwórstwa. Gospodarstwa ekologiczne w woj. wielkopolskim wykazują niewielką produkcję i są słabo powiązane z rynkiem, podobnie jak większość gospodarstw w kraju. Było to spowodowane istniejącymi do 2014 r. regulacjami określającymi zasady wsparcia gospodarstw ekologicznych, zgodnie z którymi przysługiwało ono również gospodarstwom nieprodukującym na rynek. W rezultacie akces uczestnictwa w programach rolnośrodowiskowych wyraziło wielu rolników niezainteresowanych celami rolniczymi i produkcją towarową, ale jedynie pozyskaniem środków finansowych. Grupa tych rolników nazywana w literaturze „rolnikami dotacyjnymi” przyczyniła się do powstania wielu nieprawidłowości w funkcjonowaniu rolnictwa ekologicznego oraz do negatywnego postrzegania jego wsparcia w kontekście celowości wydatkowanych środków publicznych. Skutkowało to m.in. brakiem dodatniej zależności między rosnącą liczbą gospodarstw ekologicznych a wielkością produkcji. Nowe przepisy w tym zakresie reguluje rozporządzenie z dnia 12 marca 2014 r., które wprowadziło obowiązek uzyskiwania plonów z upraw ekologicznych, a także wymóg wprowadzenia na rynek co najmniej 50% wielkości produkcji z

rolnictwa ekologicznego. Reakcją na nowe wymogi było podjęcie decyzji przez część rolników o niekontynuowaniu uczestnictwa w programie rolnośrodowiskowym i ostatecznym odstąpieniu od rolnictwa ekologicznego. Znalazło to odzwierciedlenie w spadku niektórych wielkości charakteryzujących stan ilościowy tego rolnictwa, a zwłaszcza w spadku liczby gospodarstw ekologicznych.

Słabym ogniwem ekologicznej gospodarki żywnościowej jest również przetwórstwo. Wprawdzie wykazuje ono systematyczny wzrost, jednak cechuje je rozproszenie i niedostosowanie do rosnącego popytu na żywność ekologiczną. Niewielki poziom tego przetwórstwa wpływa negatywnie na opłacalność produkcji, ponieważ przyczynia się do tego, że część surowców z gospodarstw ekologicznych jest sprzedawana jako produkty konwencjonalne, co jest zaprzeczeniem celowości prowadzenia tego typu rolnictwa [Niewęglowski, Jabłonka 2014]. Pod względem liczby przetwórní Wielkopolska zajmowała w 2014 r. wysokie, drugie miejsce – po woj. mazowieckim, a przed woj. lubelskim. Liczba tych przetwórní wynosiła w Wielkopolsce 57 jednostek, a w Polsce 484. Przy czym warto zaznaczyć, że tylko część z tych przetwórní wykazywała produkcję. O stanie przetwórstwa świadczy fakt, że w 2014 r. w woj. wielkopolskim odnotowano znikomy poziom przetwórstwa mleka i wyrobów sera (0,9 tony), w przypadku przetwórstwa warzyw i owoców wyniosło ono 28,5 tys. ton, a przemiału zbóż 225,3 ton. Są to wielkości bardzo małe, tym bardziej że największy popyt na żywność ekologiczną notuje się w warzywach, owocach i przetworach zbożowych.

Niski poziom przetwórstwa zarówno w Polsce, jak i w województwie wielkopolskim wynika przede wszystkim z jego rygorystycznych zasad określonych przez regulacje prawne. Dopuszczają one stosowanie tylko niektórych metod przetwórstwa i wykluczają te, które mogłyby wpłynąć na zmianę ekologicznych cech produktu. Określają one także warunki jego znakowania, transportu, magazynowania i opakowania. Chociaż w województwie wielkopolskim jest stosunkowo dużo przetwórní ekologicznych, to jednak nie wykorzystują one w pełni swoich mocy produkcyjnych ze względu na istnienie niewielkich możliwości zaopatrzenia w lokalne surowce ekologiczne. Nie sprzyja temu znaczne oddalenie gospodarstw ekologicznych, które dodatkowo cechują się dużym rozproszeniem. Jednym ze sposobów poprawy funkcjonowania bazy surowcowej jest integracja pozioma producentów rolnych w postaci m.in. grup producenckich. Brak integracji rolników z innymi ogniwami gospodarki żywnościowej osłabia nie tylko ich pozycję rynkową, ale także funkcjonowanie rynku żywności ekologicznej po stronie podaży i zbytu [Pawlewicz 2014; Pawlewicz, Szamrowski 2012]. Rolnicy ekologiczni wykazują jednak słabe zainteresowanie tworzeniem grup producenckich. W 2014 roku było zaledwie 7 grup producenckich tego typu, z czego żadna nie znajdowała się na terenie woj. wielkopolskiego.

4. Kanaly dystrybucji

Na obszarze Wielkopolski sprzedaż żywności ekologicznej koncentruje się w metropolii poznańskiej. Jest ona oferowana w sieciach specjalistycznych delikatesów „Organic Farma Zdrowia” oraz w mniejszych sklepach specjalistycznych z tzw. zdrową żywnością. Na tym etapie rozwoju rynku żywności ekologicznej większość konsumentów preferuje zakupy w sklepach specjalistycznych i bezpośrednio w gospodarstwach ekologicznych. Na terenie aglomeracji poznańskiej znajduje się ponad 50 sklepów specjalistycznych, które działają na niewielką skalę. Prowadzą one sprzedaż nie tylko żywności ekologicznej, ale także tzw. zdrowej żywności oraz suplementów diety. Pomimo że dominują one ilościowo na rynku żywności ekologicznej, to jednak generują mniej niż połowę sprzedaży. Łączenie w jednym sklepie oferty certyfikowanej żywności ekologicznej i tzw. zdrowej żywności budzi obawy o rozpoznawalność tych produktów przez konsumentów. Z badań prowadzonych w sklepach na terenie aglomeracji poznańskiej wynika, że nowy konsument, nabywający produkty ekologiczne po raz pierwszy bądź też sporadycznie, może mieć słabą orientację w ich oznakowaniu. Problem tej rozpoznawalności i ewentualnego „kłamstwa ekologicznego” nie został w polskiej literaturze zbadany w sposób pogłębiony. Zachodzi potrzeba rozpoznania, czy konsument żywności ekologicznej każdorazowo dokonuje trafnych wyborów i jaki jest stopień jego wiedzy w zakresie oznakowania produktów ekologicznych.

Preferencje poznańskich konsumentów w wyborze miejsca zakupu żywności ekologicznej są zbliżone do konsumentów innych krajów, w których przeważają zakupy w sklepach specjalistycznych (Hiszpania i Włochy). Wydaje się jednak, że na rynku żywności ekologicznej w przyszłości rosnące znaczenie będą miały sklepy wielkopowierzchniowe. Zjawisko to jest obecnie obserwowane z rosnącym natężeniem w krajach, w których rynek żywności ekologicznej wykazuje wyższe stadium rozwoju (Wielka Brytania i kraje skandynawskie). Za wyborem sklepów wielkopowierzchniowych przemawia wiele argumentów, wśród których należy wymienić:

- dostęp do szerszej oferty asortymentowej jednocześnie żywności ekologicznej i konwencjonalnej,
- mniejsze koszty zakupu wynikające z wyboru w jednym miejscu obu grup produktów,
- większe możliwości zakupu żywności ekologicznej z niższą premią cenową wynikającą z niższych kosztów dystrybucji w sklepach wielkopowierzchniowych,
- wygoda i komfort zakupu.

Niewielką, ale rosnącą ofertę podstawowych produktów ekologicznych mają duże sieci handlowe, takie jak Tesco, Lidl, Carrefour, a także sklepy oferujące produkty premium, jak Piotr i Paweł oraz Alma. Są one sprzedawane na kilku wydzielonych regałach razem z produktami nawiązującymi do tradycyjnej i naturalnej produkcji.

Nowym zjawiskiem na rynku żywności ekologicznej jest rozszerzenie sprzedaży o kanał dystrybucji elektronicznej [Olczak 2013]. Jest to model *bricks&clicks*, w którym e-sklep jest alternatywnym kanałem dla sieci tradycyjnej. Połączenie tradycyjnego kanału dystrybucji detalicznej z kanałem elektronicznym skutkuje synergicznymi korzyściami w postaci obniżki kosztów obsługi klientów i komunikacji marketingowej, co ostatecznie przyczynia się do wzrostu przychodów.

Ze względu na specyfikę żywności ekologicznej, zwłaszcza jej wiarygodność, ważnym kanałem dystrybucji jest sprzedaż bezpośrednia w gospodarstwie rolnym. Pod względem popularności zakupu żywności ekologicznej zajmuje ona drugie miejsce, po sklepach specjalistycznych. W ostatnich latach obserwuje się wzrost liczby gospodarstw rolnych sprzedających małe ilości nieprzetworzonych produktów bezpośrednio konsumentom. Sprzedaż ta odbywa się na terenie gospodarstw oraz na lokalnych targowiskach i jarmarkach. Jest to związane z rosnącym zainteresowaniem zakupami świeżych produktów i pochodzących bezpośrednio z gospodarstwa. Silną stroną tych zakupów jest wysoka wiarygodność oferowanych produktów, kontakt z rolnikiem oraz niższa cena zakupu.

Ceny żywności ekologicznej

Rynek produktów ekologicznych charakteryzuje się stosunkowo wysokimi cenami. W niektórych krajach występuje pewna niewielka tendencja spadkowa tych cen obserwowana wraz z rozwojem rynku. W Polsce poziom cen żywności ekologicznej jest wysoki, co jest spowodowane niedojrzałością tego rynku, a zwłaszcza niewielkimi rozmiarami podaży. Jest to jedna z najważniejszych barier rozwoju rynku żywności ekologicznej.

W Polsce nie ma systematycznych notowań cen żywności ekologicznej, tak jak to ma miejsce od wielu lat w Danii, Niemczech i we Włoszech. Pierwsze badania nad cenami żywności ekologicznej przeprowadzono w Polsce w latach 2005-2006 [Łuczka-Bakuła 2007, s. 184-196]. Były to cotygodniowe notowania cen w 10 sklepach detalicznych z żywnością ekologiczną i żywnością konwencjonalną zlokalizowanych na terenie miasta Poznania. Rejestrem objęto 72 produkty należące do czterech podstawowych grup: warzywa i przetwory, owoce i przetwory, przetwory zbożowe oraz przetwory nabiałowe. Wśród warzyw najwyższe różnice cenowe odnotowano w burakach i w ogórkach szklarniowych: odpowiednio: 182,9% i 135,7%. W grupie owoców ceny jabłek były wyższe o 66% a, owoców cytrusowych pochodzących z importu średnio o 126%.

W 2016 r. badania cen żywności ekologicznej zostały powtórzone i objęły 26 produktów z grupy: warzywa, owoce i przetwory, przetwory zbożowe, przetwory nabiałowe, jaja i masło. Pominięto mięso i jego przetwory, ponieważ w badanych sklepach nie było certyfikowanych produktów z tej grupy. Ceny były notowane w 6 sklepach ekologicznych i w 3 konwencjonalnych (od lutego do czerwca 2016 roku). Wstępne wyniki badań wskazują, że ceny żywności ekologicznej na terenie aglomeracji poznańskiej są mocno zróżnicowane w zależności od produktu oraz sklepu. Przy czym średnio ceny te były wyższe o 148%. Najwyższą premię cenową od-

notowano w przypadku mąki oraz jabłek z importu, odpowiednio: 377% i 332%. Natomiast stosunkowo niskie rozpiętości cenowe odnotowane zostały w kaszach (od 46% do 90%). W grupie warzyw rozpiętość wyniosła ok. 130%. Szczególnie wysokie różnice odnotowano w największej sieci detalicznych sklepów ekologicznych, tj. Organic Farma Zdrowia, w których średnie ceny produktów ekologicznych były wyższe o 330%. Wysoki poziom cen w tych sklepach miał istotny wpływ na zawyżenie średniego poziomu cen we wszystkich badanych sklepach z żywnością ekologiczną.

Tabela 4. Średnie ceny konwencjonalnych i ekologicznych warzyw i owoców w sklepach detalicznych na terenie aglomeracji poznańskiej

Warzywa i owoce	Średnie ceny konwencjonalnych warzyw i owoców	Średnie ceny ekologicznych warzyw i owoców*	Różnice cenowe (%)	Średnie ceny ekologicznych warzyw i owoców**	Różnice cenowe (%)
Warzywa					
Buraki	1,99	5,25	163,8	5,90	196,5
Cebula	2,59	5,95	129,7	4,90	89,2
Marchew	2,99	6,66	122,7	7,90	164,2
Papryka	15,66	32,38	106,8	39,90	154,8
Pietruszka	6,32	12,67	100,5	15,50	145,3
Pomidory	8,46	22,94	171,2	24,90	194,3
Ziemniaki	1,39	4,45	220,1	6,50	367,6
Owoce					
Banany	5,26	14,48	175,3	9,90	88,2
Cytryny	8,49	15,66	84,5	19,90	134,4
Jabłka	2,06	8,89	331,5	17,50	749,5

* Ceny we wszystkich badanych sklepach specjalistycznych. ** Ceny w sklepach Organic Farma Zdrowia.

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Ceny żywności ekologicznej w Polsce są relatywnie wysokie w porównaniu z innymi krajami, np. w USA średnie ceny tych produktów są wyższe o 47% [Consumer Reports 2015], w Czechach o 10-70% [Łapińska 2011]. Na wysoki poziom cen żywności ekologicznej w Polsce, który jest pochodną niedojrzałości rynku, wpływają takie czynniki podażowe, jak wysokie koszty jednostkowe produkcji oraz brak korzyści skali, ale także czynniki rynkowe, jak małe ilości zbytu, niska efektywność kanałów dystrybucji oraz wysokie marże handlowe. W tym ostatnim przypadku sklepy detaliczne stosują zróżnicowaną politykę. Część stosuje politykę wysokich marż, natomiast część (zwłaszcza małe sklepy specjalistyczne) stara się pozyskać klientów ekologicznej żywności za pomocą niższych cen i marż handlowych. Przykładem polityki wysokich marż (powyżej 30%), a w ślad za tym wysokich cen, jest sieć samoobsługowych delikatesów Organic Farma Zdrowia, w której odnotowano

w trakcie badania najwyższy poziom cen niemal we wszystkich produktach. Sieć tych sklepów zyskała w ostatnich latach pozycję lidera i największego gracza na rynku żywności ekologicznej. Dysponuje ona największym asortymentem tej żywności oferowanej w sklepach zlokalizowanych w głównych centrach handlowych, gdzie w ostatnich latach koncentruje się popyt i sprzedaż produktów konsumpcyjnych. W warunkach nierównowagi podażowej lider tego rynku wykorzystuje swoją pozycję i za pomocą wysokich cen generuje wysoki poziom zysku.

5. Zakończenie

Na podstawie przedstawionych zmian w elementach składowych ekologicznej gospodarki żywnościowej w woj. wielkopolskim można sformułować następujące wnioski:

1. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej przyczyniło się do objęcia gospodarstw ekologicznych wsparciem finansowym w ramach programu rolnośrodowiskowego, co skutkowało ilościowym wzrostem tego rolnictwa.

2. Rolnictwo ekologiczne w województwie wielkopolskim pod względem liczby gospodarstw oraz powierzchni użytków rolnych wykazywało tendencję wzrostową.

3. Słabością przemian w ekologicznej gospodarce żywnościowej jest niewielka produkcja oraz przetwórstwo.

4. Na poznańskim rynku ceny żywności ekologicznej są relatywnie wysokie, szczególnie w sieci sklepów delikatesowych Organic Farma Zdrowia.

5. Wysoki poziom cen żywności ekologicznej wynika m.in. z niedostatecznej podaży, co skutkuje stosowaniem w dystrybucji polityki wysokich cen.

6. Jednym z niezbędnych warunków poprawy funkcjonowania rynku żywności ekologicznej jest wzrost jej podaży powiązany ze wsparciem rolnictwa ekologicznego oraz działań integracyjnych wśród producentów rolnych.

Literatura

Bryła P., 2013, *Marketing ekologicznych produktów żywnościowych – wyniki badania wśród polskich przetwórców*, Rocznik Ochrony Środowiska, t. 15.

Cost of Organic Food – Consumer Reports, 2015, www.consumerreports.org/cro/news/2015/03/cost-of-organic-food/index.htm.

Grzybowska-Brzezińska M., 2008, *Kanały dystrybucji ekologicznej produkcji rolnej*, Roczniki Naukowe SERiA, t. X, z. 4.

Łapińska J., 2011, *Naruszenie zasad rolnictwa ekologicznego w Republice Czeskiej*, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Problemy Rolnictwa Światowego, t. 11, z. 2.

Luczka-Bakuła W., 2007, *Rynek żywności ekologicznej*, PWE, Warszawa.

- Nasalski Z., 2006, *Integracja pionowa producentów żywności ekologicznej*, Roczniki Naukowe SERiA, t. VIII, z. 2.
- Niewęglowski M., Jabłonka R., 2014, *Kanały dystrybucji surowców i produktów żywnościowych gospodarstw ekologicznych w regionie siedleckim*, Roczniki Naukowe SERiA, t. XVI, z. 2.
- Olczak A.B., 2013, *Integracja sieci detalicznej z e-commerce w branży spożywczej. Uwarunkowania i synergiczne korzyści*, Marketing i Rynek, nr 3.
- Pawlewicz A., 2009, *Bariery funkcjonowania przedsiębiorczości zespołowej producentów ekologicznych surowców żywnościowych*, Roczniki Naukowe SERiA, t. XI, z. 1.
- Pawlewicz A., Szamrowski P., 2012, *Rola grup producenckich w rolnictwie ekologicznym w opinii właścicieli gospodarstw ekologicznych*, Roczniki Naukowe SERiA, t. XIV, z. 5.
- Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce za lata 2005-2006, 2007-2008, 2009-2010, 2011-2012, 2013-2014, GIJHARS, Warszawa.
- Rolnictwo ekologiczne w Polsce w 2004 roku*, 2005, GIJHARS, Warszawa.
- Siedlecka A., 2014, *Wybrane zagadnienia marketingu żywności ekologicznej w gospodarstwach rolnych województwa lubelskiego*, Journal of Agribusiness and Rural Development, nr 3(33).
- Śliwińska E.K., 2012, *Zaplecze surowcowe a rozwój przetwórstwa ekologicznego we wschodniej Polsce*, Roczniki Naukowe SERiA, t. XIV, z. 5.